

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Можайская средняя общеобразовательная школа»

<p>«Рассмотрено» на заседании МО учителей начальных классов Протокол № <u>1</u> от «<u>30</u>» <u>августа</u> 2023 г. руководитель МО Нимаева О.Д. / <u>Нимаева</u> /</p>	<p>«Согласовано» заместитель директора по НМР <u>Ганжурова Д.С.</u> / Ганжурова Д.С. / «<u>01</u>» <u>сентября</u> 2023г.</p>	<p>«Утверждаю» Приказ № <u>616</u> от «<u>01</u>» <u>09</u> 2023г. директор МБОУ «МСОШ» <u>Цыбиков Э.Б.</u> / Цыбиков Э.Б. /</p>
---	---	--

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родному языку и литературе
(указать предмет, курс, модуль)

Класс 1

Количество часов в год 66

Учитель Ганжурова Сарюна Содномовна, учитель начальных классов

ТАЙЛБАРИ БЭШЭГ

Эхин хургуулийн шухалын шухала зорилго хадаа үхибуудыг байнаар уншуулжа, зубөөр хэлүүлжэ ба бэшүүлжэ хургаха; арадайнгаа аман уран зохёолдо, Эхэ орондоо, түрэхэн тоонто нютагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; арад зонойнгоо хайн хайхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн хургаалнуудыг ойлгуулха г.м.

Дээрэ хэлэгдэһэн зорилгонуудыг бэелүүлхэ хэрэгтэ түрэлхи хэлэнэй үүргэ сэгнэшэгүй ехэ гээшэ.

Эхин шатын болон дунда хургуулийн эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа гол шухала гурбан бүлэгһөө бүридэнэ:

Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэһэ нуури дээрэ бэелүүлэгдэхэ болоно.

Эхин классуудта буряад хэлэ зааха гол зорилгонууд гэхэдэ:

- хурагша бүхэниие зүбөөр, байнаар, уран гоёор, удхыень ойлгуулан уншуулжа хургаха;
- эли тодоор, ойлгосотойгоор хэлүүлжэ, алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха;
- үхибүүн бүхэниие ном уншаха дуратайгаар хүмүүжүүлхэ;
- үхибүүдэй аман хэлэлгыг баяжуулха, ухаан бодолыень хүгжөөхэ методическа аргуудыг хэрэглэхэ;
- оршон тойронхи юмэнууд тухай хурагшадай мэдэсыг улам саашань үргэдхэхэ (хүнүүдэй ажал хүдэлмэри, олонийтын ажабайдал г.м.)

Буряад хэлэн (66 ч)

Хуралсалай түсэбэй ёһоор 1-дэхи класста буряад хэлэ шудалан үзэлгэдэ 2 час үгтэнэ.

Жэл соо 165 час болоно: тэрээн сооһоо «Үзэглэл» (Грамотада, бэшэлгэдэ хургалга) – 48 час (24 нед.);

Түрэлхи хэлэн «Мүшэхэн» (Уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ) – 18 час (9 нед.).

Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ

Грамотада хургалгын бэлэдхэлэй хэшээлнүүдыг хэжэ дүүргээд, саашадаа үзэглэлэй үедэ хэгдэхэ

ёһотой грамотада һургалгын болон хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэри ябуулагдажа эхилхэ болоно.

Одоол эндэһээ эхилжэ, үхибүүдые буряад хэлэнэй бүхы абьян ба үзэгүүдтэй танилсуулангаа, уншуулжа, хэлүүлжэ, бэшүүлжэ һургаха тон шухала. Энэ хадаа грамотада һургалгын тон харюусалгатай, эгээл шухала хүдэлмэринь болоно гээшэ.

Абьян ба үзэгүүдтэй һурагшадые танилсуулгын хүдэлмэри һайнаар эмхидхэхын тула багша абьянай анализ ба синтез хэхэ арга методые тон тодо һонороор мэдэхэ ёһотой. Абьян ба үзэгые анализай ямар арга хэрэглэжэ илгахаб? Тиихэдэ тэрэ танилсуулһан шэнэ абьян ба үзэгөө һөөргэнь холбожо, үенүүдые ба үгэнүүдые зохёоходоо, синтезэй ямар аргыень хэрэглэхэ тухайгаа багша һайнаар бодомжолжо үзөөд, шэнэ абьян ба үзэгүүдтэй танилсуулха болоно. Грамотада һургажа эхилхэдээ, методикын шухала эрилтые баримталха хэрэгтэй: таба-зургаан наһатай үхибүүдэй хэлэлгэдэ оло дахин хэрэглэгдэжэ байдаг абьянууд хамагай түрүүндэ үзэгдэжэ эхилхэ.

Шэнэ абьян ба үзэгтэй танилсажа, уншажа һурахатайгаа хамта үзэгүүдые, үгэнүүдые, мэдүүлэлнүүдые бэшүүлжэ һургаха хүдэлмэри хэшээл бүхэндэ ябуулагдаха болоно.

Бэшэлгэдэ һургалгын хүдэлмэриие бэлэдхэлэй үедэ эхилхэ хэрэгтэй. Түрүүшын хэшээлнүүдтэ бэшэлгын арюун сэбэрые сахиха эрилтэнүүдые зүбөөр дүүргүүлжэ һургаха: дэбтэрээ парта дээрээ зуб табиха, карандаш ба ручкайа зүбөөр бариха, бэшэжэ байхадаа, гараа нэгэ жэгдэ хүдэлгэн бэшэжэ һураха заабари ходол үгтэжэ байха болоно.

Үзэглэлэй үедэ танилсаһан үзэгөө самбарта бэшэжэ харуулха, тиигээд тэрэнээ яагаад бэшэхыень харуулжа байгаад, дэбтэр дээрэнь бэшүүлхэ. Тиигээд үзэгүүдые, үенүүдые холбожо, үгэнүүдые бэшэдэг болохо, зүгөөр олон үетэй ута үгэнүүдые бэшүүлхэгүй, нэгэ-хоёр үеһөө, һүүлээрнь 3-4 үеһөө бүридэһэн үгэнүүдые бэшүүлхэ. Саашаа 3-4 үгэтэй мэдүүлэлнүүдые самбарһаа, прописьһоо хараад, буулгажа бэшэдэг болохо ёһотой.

Грамотада һургажа байхын үедэ бэшэлгын хүдэлмэринүүд илангаяа үзэглэлэй прописьто үгтэһэн материалнуудаар хэгдэхэ. Хэблэмэл, бэшэмэл текстһээ үзэгүүдые, үгэнүүдые алдуугүйгөөр, сэбэрээр бэшүүлжэ һургаха. Бэлэхэн, 2-3 үетэй үгэнүүдые, 3-4 үгэтэй мэдүүлэлнүүдые багшын уншалга доро бэшүүлдэг болгохо.

Бэшэлгэдэ һургалга уншалгада һургалгатайгаа тон нягта холбоотойгоор ябуулагдаха. Уншалга ба бэшэлгэдэ һурахадаа, һурагшад хэдэ хэдэн фонетическэ ба графическа ойлгосонуудтай болохо зэргэтэй: абьян, үзэг, аялган, хашалган, түргэн ба удаан аялганууд, хатуу ба зөөлэн хашалганууд, зөөлэн хашалганай хойно түргэн ба удаан я, е, ё, ю үзэгүүдые бэшэлгэ, зөөлэн тэмдэгээр хашалганай зөөлэниие тэмдэглэлгэ, үгэ соо дифтонгнуудые зүбөөр үгүүлжэ һуралга г.м.

Мүн үгэнүүдые алдуугүйгөөр, сэбэрээр бэшэлгэдэ һурахатайгаа хамта мэдүүлэлэй һүүлдэ точко табижа һураха. һурагшад багшын табихан асуудалда дүүрэн харюу үгэжэ, өөһэдөө асуудал табижа шадаха, һанал бодолоо найруулан хэлэжэ, классайнгаа урда үгэ хэлэжэ шададаг болохо.

Жэлэй һүүлдэ һурагша юу шадаха ёһотойб гэбэл:

- Багшанарай болон хамта һураһан й хандалгада харюусаха;
- Һургуулидаа болон класс соо үхибүүдээр, ехэ хүнүүдээр хөөрэлдэхэдөө, хэлэлгын журам баримталха;

- Үгүүлэлэй илгарал хоолойгоороо зүб харуулха;
 - Нуралсалай ба нуралсалай бэшэ номууды хэрэглэхэ;
 - 90 хүрэтэр үгэнүүдтэй текст гүйсэд ойлгожо, уншалгын темп-30-40 үгэ нэгэ минута соо уншаха;
 - Хэблэмэл ба бэшэмэл текстнүүднээ үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүды буулгажа абаха, ехэ ба бага үгэнүүдэй холболто зүб бэшэхэ;
 - Багшын хэлэжэ үгэдэ зүб бэшэхэ (текст соо 20 үгэ);
 - Үгэнүүды хэлэхэдэ, гэдэнэй схемэнүүды бэшэхэ. Хэлэжэ үгэхэдэ мэдүүлэлэй схемэ табиha.
- ӨөҺэдөө мэдүүлэл ханаха;
- Хэлэлгэн абяанууды шэхээрээ илгахa;
 - Аялган ба хашалган абяанууды илгахa, зөөлэн ба хатуу, хонгёо ба бүдэхи абяанууды илгахa;
 - Үгэнүүды үенүүдтэ хубааха;
 - Үгэнүүды шэнэ муртэ зүб таһалха; Мэдүүлэл хаана эхилнэб, хаана дуһанаб гэжэ мэдэхэ.
- Мэдүүлэл ехэ үзэгөөр эхилхэ, мэдүүлэлэй хойно табиha тэмдэгүүды (. ? !) зүбөөр хэрэглэхэ.

Нэгэдэхи классай нурагшадай хэрэглэхэ номууд:

- Е. Б. Очирова, В. Н. Очирова, Л. Д. Доржиева С. И. Аюшиева **Үзэглэл** Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2014
 - Е. Б. Очирова, В. Н. Очирова, Л. Д. Доржиева С. И. Аюшиева **Үзэглэл Бэшэлгын дэбтэр** (2ч) Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2014
- Е. Б. Очирова, В. Н. Очирова, Л. Д. Доржиева С. И. Аюшиева **Мүшэхэн** Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2013
- Е. Б. Очирова, В. Н. Очирова, Л. Д. Доржиева С. И. Аюшиева **Мүшэхэн** (Ажалай дэбтэр) Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2013

Тематическое планирование

(2 ч в неделю, всего 66 ч)

№ п/п	Тема урока	Количество часов			Дата изучения	Электронные цифровые образовательные ресурсы
		всего	К/р	Л/р		
1.	«Хүнэй үндэһэн газар дээгүүр, модоной үндэһэн газар доогуур»-угай модон.	1			7.09.23	
2.	Буряад найхан оромни	1			8.09.23	
3.	Эрхые нуранхаар, бэрхые нура	1			14.09.23	
4.	Үгэ гэжэ юун бэ?	1			15.09.23	

5.	Үгэ юу нэрлэнэб?	1			21.09.23	
6.	Үгэнүүдэй хоорондохи холбоо	1			22.09.23	
7.	Мэдуулэл гэжэ юун бэ?	1			28.09.23	
8.	Үгэ юунһээ буридэнэб? Уе гэжэ юун бэ?	1			29.09.23	
9.	Абянууд ямар байдаг бэ?	1			05.10.23	
10.	Аялган [а][аа][ай] абянууд ба тэдэниие тэмдэглэһэн үзэгүүд	1			06.10.23	
11.	Аялган [о][оо][ой] абянууд ба тэдэниие тэмдэглэһэн үзэгүүд	1			12.10.23	
12.	Аялган [у][уу][үй] абянууд ба тэдэниие тэмдэглэһэн үзэгүүд	1			13.10.23	
13.	Хашалган [н][м][л] абянууд ба тэдэниие тэмдэглэһэн үзэгүүд	1			19.10.23	
14.	Хашалган [р] абян ба Р, р үзэгүүд	1			20.10.23	
15.	Аялган [и] абян ба И,и үзэгүүд. Аялган [ий][ы] абянууд ба	1			26.10.23	
16.	Хашалган [ш] абян ба Ш,ш үзэгүүд	1			27.10.23	
17.	Хашалган [х] абян ба Х,х үзэгүүд	1				
18.	Хашалган [һ] абян ба һ,һ үзэгүүд	1				
19.	Хашалган [г] абян ба Г,г үзэгүүд	1				
20.	Хашалган [т] абян ба Т,т үзэгүүд	1				
21.	Хашалган [д] абян ба Д, д үзэгүүд	1				
22.	Хашалган [б] абян ба Б,б үзэгүүд	1				
23.	Хашалган [с] абян ба С,с үзэгүүд	1				
24.	Аялган [э][ээ][эй] абянууд ба тэдэниие тэмдэглэһэн үзэгүүд	1				
25.	Аялган [ү][үү][үй] абянууд ба тэдэниие тэмдэглэһэн үзэгүүд	1				
26.	Аялган [өө] абянууд ба тэдэниие тэмдэглэһэн үзэгүүд	1				
27.	Хашалган [з] абян ба З,з үзэгүүд. Хашалган [ж] абян ба Ж,ж	1				
28.	Йотированна аялганууд: Яя, Ёё, Ёе Юю	1				
29.	Йотированна аялганууд: Яя, Ёё, Ёе Юю	1				
30.	Йотированна аялганууд: Яя, Ёё, Ёе Юю	1				
31.	Зөөлэн тэмдэг Ъ. Хатуу тэмдэг Ы. Илгаран Ъ, Ы	1				
32.	Хашалган [к] абян ба К,к үзэгүүд. Хашалган [в] абян ба В, в	1				
33.	Хашалган [п] абян ба П,п үзэгүүд. Хашалган [ф] абян ба	1				
34.	Хашалган [ч] абян ба Ч,ч үзэгүүд. Хашалган [ш] абян ба	1				
35.	Хашалган [щ] абян ба Щ,щ үзэгүүд	1				
36.	Эрэ, эмэ, эрсэ аялганууд	1				

37.	Аялган үзэгүүд яаж илгарнаб	1				
38.	Дифтонг абяануудай бэшэлгэ ямар бэ	1				
39.	Аялган үзэгүүд угэ соо яаж илбарилдаг бэ	1				
40.	Ямар абяае хашалган абяан гэнэб	1				
41.	Хонгео ба будэхи хашалгануудые яаж илгарулхаб	1				
42.	Е,еэ,я,яа,е,ео,ю,юу,и,ии үзэгүүд ямар ажалтайб	1				
43.	Ямар ушарта йотированна үзэгүүд хоёр абяа тэмдэгпэнэб	1				
44.	Зоолэн тэмдэг ямар ажалтайб. Бүрлал алфавит хэды үзэгтэйб	1				
45.	Хэн? Юун? гэнэн асуудалнуудта ямар үгэнүүд хариусанаб	1				
46.	Юу хэнэб? Яанаб?гэнэн асуудалнуудта ямар үгэнүүд	1				
47.	Диктант	1	1			
48.	Алдуунуудай заһабари. Ямар гэнэн асуудалла ямар үгэнүүд	1				
49.	Ц-Д.Хамаев. Гэр булэ	1				
50.	Ц-Д.Хамаев. Гэр булэ	1				
51.	Б.Санжин. Декабрь һара	1				
52.	М.Батоин.12 жэлнүүд.	1				
53.	Д.Ошоров. Эжын һайндэр	1				
54.	Б.Мунгонов. Урихан хабар	1				
55.	Д.Ошоров. Зураг	1				
56.	Б. Санжин Аягүй ушар	1				
57.	А.Тороев. Табан хурган	1				
58.	Будамшуу (онтохон)	1				
59.	А. Тороев Ажалша тоншуул	1				
60.	Д.Ошоров. Шубуудай аша туһа	1				
61.	Агуу Росси...	1				
62.	«Турэл орон нютагтаа» рассказ	1				
63.	«Байгал далаймнай хэтэдээ мунха байг!» рассказ	1				
64.	Б.Санжин. Зунай удэр	1				
65.	«Зунай амаралта»	1				
66.	Интегрированнэ шалгалтын хэшээл	1				
ОБЩЕЕ КОЛИЧЕСТВО ЧАСОВ ПО ПРОГРАММЕ		66	1			

хуралсалай хэрэглэхэ номууд:

- Е. Б. Очирова, В. Н. Очирова, Л. Д. Доржиева С. И. Аюшиева **Үзэглэл** Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2014
- Е. Б. Очирова, В. Н. Очирова, Л. Д. Доржиева С. И. Аюшиева **Үзэглэл Бэшэлгын дэбтэр** (2ч) Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2014

- Е. Б. Очирова, В. Н. Очирова, Л. Д. Доржиева С. И. Аюшиева **Мүшэхэн** Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2013
- Е. Б. Очирова, В. Н. Очирова, Л. Д. Доржиева С. И. Аюшиева **Мүшэхэн** (Ажалай дэбтэр) Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2013